

Балтаджи П. М.,*кандидатка юридичних наук, доцентка,
професорка кафедри державно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2346-4230>*

ДІАЛОГ: ПРАВОВИЙ КОНТЕКСТ У МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ВИМІРІ

Анотація. Стаття присвячена комплексному міждисциплінарному аналізу діалогу як ключової категорії сучасного правового дискурсу. У роботі обґрунтовано, що діалог виходить за межі традиційного розуміння як форми комунікації та постає фундаментальним принципом соціальної взаємодії, що має глибоке філософське, психологічне, педагогічне й правове підґрунтя. Актуальність дослідження зумовлена посиленням соціальної поляризації, кризою довіри до правових інституцій, зростанням суспільної конфліктності та необхідністю гуманізації правозастосування, особливо в умовах війни та трансформаційних процесів в державному управлінні.

У статті послідовно розкрито еволюцію діалогічної концепції – від античної традиції Сократа та Платона до сучасних інтерпретацій у герменевтиці, екзистенціалізмі, комунікативній філософії та психології. Показано, що діалог формується як пізнавальний, комунікативний і культурний феномен, який охоплює різні галузі знання: лінгвістику, соціальну психологію, педагогіку, культурологію та юридичну науку. Особливу увагу приділено позиціям сучасних українських дослідників, які розглядають діалог як механізм формування особистості, спосіб міжкультурної взаємодії та засіб досягнення взаєморозуміння.

У правовому контексті діалог обґрунтовується як стратегічна парадигма, що забезпечує раціональне узгодження інтересів, сприяє формуванню справедливих правових рішень і визначає новий тип комунікативної етики. Аргументовано, що діалогова модель мислення є основою для розвитку альтернативного вирішення спорів, медіації, відновного правосуддя, правової освіти та судового діалогу. Наголошено, що саме діалог є умовою реалізації прав людини, адже гарантує право бути почутим і право на рівноправну участь у комунікації.

У висновках підкреслено, що діалог як міжгалузевий концепт формує методологічний фундамент для оновлення юридичної науки та практики, забезпечуючи гуманістичну орієнтацію права, розвиток правової культури та підвищення рівня суспільної довіри.

Ключові слова: діалог, комунікація, наука, наукова категорія, право, альтернативне врегулювання спорів, освіта, філософія

Постановка проблеми. У сучасному правовому дискурсі категорія «діалог» набуває фундаментального значення, що виходить за межі традиційного розуміння як способу юридичної комунікації. Діалог, залишаючись філософсько-антропологічною категорією, що розкриває сутність взаємодії суб'єктів у соціальному, освітньому, політичному та культурному контекстах, презентується як інструмент альтернативного врегулювання спорів та засіб правової комунікації.

Актуальність дослідження зумовлена потребою міждисциплінарного осмислення діалогу як соціального феномена, що функціонує у системі міжлюдських відносин. З огляду на глибоку соціальну поляризацію, зростання конфліктності в суспільстві, кризу довіри до правових інституцій, збільшення запитів на гуманізацію правозастосування та діалогову етику в праві, набуває першочергового значення необхідність відновлення комунікативного потенціалу. У контексті війни, трансформацій державного управління, зростання кількості правових конфліктів – як у публічному, так і в приватному секторі – діалог виступає не лише інструментом, а і стратегічною парадигмою правового мислення.

Особливої цінності питання набуває в умовах розвитку альтернативних способів вирішення спорів, відновного правосуддя, гарантій прав людини, правової культури. Діалогічний підхід здатен трансформувати уявлення про функції права – від репресивно-наказового до комунікативно-гармонізуючого. У праві діалогічність дозволяє формувати сталі правові рішення на основі балансу інтересів, що особливо важливо у кризовий період. Сьогодні, коли змінюються акценти і підходи, відбувається перегляд ціннісних орієнтирів, наука має стати путівником змін.

Стан опрацювання проблематики. Поняття діалогу має глибоке історико-філософське коріння, що бере свій початок у античній традиції, зокрема у філософії Сократа та Платона. Саме Сократ започаткував метод маєтики – діалогічного з'ясування істини через постановку запитань, а Платон заклав діалог в структурну основу власних філософських творів. За таким підходом діалог був не лише методом, але і способом пошуку моральної та раціональної істини. Еволюція поняття діалогу та зміна його змісту відповідає зміні науково-філософських та культурних епох.

Важко не погодитись, що істина народжується не в односторонній трансляції, а в зіткненні позицій, у живому пізнавальному процесі, де мислення одного резонує із запереченнями іншого. Здобувши репутацію фундаментальної категорії в контексті античної філософії, діалог як наукова категорія, вийшов за межі філософської науки ставши міждисциплінарним концептом, що охоплює лінгвістику, психологію, педагогіку, соціологію, політологію, право та сфери комунікації. Сучасні студії зосереджуються на діалозі в лінгвістиці (В. Пасинок) освітніх практиках (Н. Мілько, М. Тесленко, Н. Голота, Л. Калашникова, О. Тамаркіна), психології та комунікації (А. Бахинський, Г. Васильська, Г. Дьяконов, Т. Кисельова) правових процесах (Л. Нестеренко, О. Русавська), філософії (О. Котовська, О. Чорба) медіа та культурі (О. Ігнат'єва, О. Бучковська).

Мета дослідження полягає у виявленні спільних підходів розуміння ролі діалогу у сучасних наукових дослідженнях. Міждисциплінарний підхід у визначенні змісту, цінності і ролі діалогу, дозволить посилити аргументацію щодо місця діалогу в правовому контексті.

Виклад основного матеріалу. У XX столітті діалог отримав оновлену інтерпретацію в контексті герменевтики, екзистенціалізму та філософії мови. Ідеї діалогічного буття, що ґрунтуються на взаємному визнанні і етичному ставленні суб'єктів, вплинули на розуміння людської гідності в гуманітарних і правових дискурсах.

В сучасному дискурсі діалог, як науково-практична категорія, набуває все більш оформлених концептуальних рамок. Діалог все частіше стає предметом переосмислення, наукових розробок та дисертаційних досліджень [1]. Відповідно до більшості наукових джерел, діалог трактується як форма, метод та інструмент забезпечення соціальних зв'язків, який реалізується особистістю через суб'єкт-суб'єктну взаємодію. Ця взаємодія визначається специфікою системи «особистість – соціальний світ». Діалог осмислюється як складний психічний феномен, що має ключове значення для різноманітних сфер соціальної реальності. Людська особистість може повною мірою розкрити свою сутність виключно у процесі спілкування з іншими людьми, при цьому вершина комунікативної взаємодії, знаходить своє втілення саме у форматі діалогу. З позиції соціальної філософії, як зазначає О. Чорба, через діалог здійснюється розуміння людиною себе самої в процесі розуміння інших. Діалог збагачує партнерів, оскільки він стверджує «Іншого» як розширення можливостей. «Інший» стає цікавим нам саме своєю інаковістю, а отже, сприяє зростанню і пошуку, а як слідство формуванню особистості. [2, с.8].

Ідеї поліфонії та діалогізму у літературознавстві й філософії, як правило зводились до розуміння, що жодна свідомість не може бути завершеною чи ізольованою – вона завжди співіснує у відкритому діалозі з іншими. Базовим можна вважати розуміння діалогу не як форми, а як принципу існування культури і мови, що відображає множинність перспектив у суспільному житті.

Цінним з позиції міждисциплінарного аналізу є висновок представлений у дисертаційному дослідженні «Діалог як метод пошуку істини в українській філософській традиції»: впродовж усієї історії розвитку світової філософської думки, філософський діалог постійно слугував важливим інструментом пошуку нового філософського знання. Крім того, мислителі-діалогісти виступили фундаторами відродження духовного начала в самій людині, виховання творчої й толерантної мислячої особистості, чим створювали умови подальших процесів екуменічного, міжконфесійного та міжкультурного порозуміння. [3, с.8]. До переліку впевнено можна додати перспективи порозуміння і у правовому просторі. Адже здатність до діалогу, як частина особистої культури і ознака свідомості (дорослості), не може мати вибіркове застосування і обмеженість за сферою реалізації. Налаштування на діалог вправі неможливо без поваги до протилежної позиції, без розуміння переваг консенсусу та визнання права іншої сторони не погодитись.

В правовому контексті раціональним є тлумачення діалогу як принципу герменевтики: істина досягається не через переконання іншого, а через співдію розуміння, де учасники інтерпретують факт, текст і контекст у спільному горизонті сенсу. У цьому підході діалог виявляється не просто мовним обміном, а способом взаємодії суб'єктів [4].

Заслугує на підтримку позиція Н. Мілько, яка досліджуючи діалогічний метод у пізнанні, спілкуванні та навчанні, робить висновок що актуалізація проблеми діалогу є наслідком явного дефіциту діалогу в житті суспільства. У сучасному світі існує понад мільярд джерел інформації, більшість із яких мають виражений односторонній характер (друковані видання, телебачення, інтернет, тощо). Людина не завжди може адекватно відреагувати на такий потік даних або вступити в обговорення. Це впливає на психологічний стан, змінює емоційні реакції, відволікаючи від діалогу, здатності зосередитися та поміркувати [5, с.21].

Саме діалог виражає форму раціонального, рівноправного обміну, здатного забезпечити соціальну згоду через комунікативну раціональність. В сучасному комунікативному просторі, коли дискурс має на меті істину, а не перемогу, діалог виглядає як рятівний інструмент комунікації. Виклики суспільної комунікації в умовах війни, моделювання майбутнього, можливість побудови діалогу, знаходить відображення в науково-практичних дослідженнях, викликає широкі дискусії і обговорення.

Мовознавство виступає традиційним майданчиком для дослідження мовних форм, інструментів і комунікаційних технологій. Узагальнюючи наявні лінгвістичні дослідження, В. Пасинок робить висновок, що техніка діалогу – ключовий предмет вивчення в комунікативній лінгвістиці. Не дивлячись на розвиток нових комунікаційних технологій, наше щоденне спілкування в більшій мірі складається з діалогічної взаємодії «віч-на-віч» – так званих розмов. Складно заперечувати, що саме розмова є «головним простором використання мови». [6, с.89]. Даний висновок є актуальним і в контексті характеристики правової комунікації, де діалогічна взаємодія є основою системи. Право на діалог, можливість відповісти і бути почутим може мати різне тлумачення, реалізацію і забезпечення. Особливого змісту питання набуває в умовах кризи, коли рівень соціальної напруги зростає, а обмеження прав набуває об'єктивного характеру.

Сьогодні діалог стає формою комунікаційного гуманізму, що сприяє об'єднанню людей, їхній згуртованості та культурній солідарності. Такий розвиток ставить перед людиною, як діалоговою особистістю, нові вимоги. Толерантність, емпатія, здатність до рефлексії – стають тими якостями які дозволяють подолати небезпеку «одномірності» людини. Це сприяє її трансформації у всебічно розвинену особистість, яка здатна об'єднувати інших, тим самим зберігаючи й зміцнюючи культурні цінності.

Діалог займає ключове місце і в педагогічній практиці, як у структурі освітньої взаємодії, так і в концепції особистісно орієнтованого виховання. Він виступає не лише засобом обміну знаннями, а важливим механізмом формування морально-ціннісних орієнтирів, що в сучасному світі набуває особливої актуальності. Пауло Фрейре у своїй ключовій праці «Педагогіка пригноблених» наголошує, що справжнє навчання можливе лише за умов діалогу, який ґрунтується на довірі, повазі та взаємному пізнанні. Його підхід є глибоко критичним до авторитарної педагогіки, що сприймає учня як пасивного споживача знання. Людина досягає вільного особистого розвитку лише в результаті рівноправного діалогу, в якому вона має право й можливість «мовити своє слово» про навколишній світ і перетворювати цей світ завдяки критичному сприйняттю дійсності. [7].

Діалог у навчанні – це передусім зустріч культур, світоглядів, життєвого досвіду, у ході якої народжується нова якість пізнання. Так діалог визначається дослідниками як комунікатив-

ний процес, у ході якого відбувається становлення професійної свідомості, смислових позицій, ціннісних орієнтацій та формування професійної компетентності. [8, с.8].

Такий погляд може мати свою проекцію і в праві, адже правовий простір і є діалог позицій, інтересів і культур. Саме через діалогову взаємодію і має відбуватись правове виховання, а відповідно формуватись правова культура.

Крім того, діалогічність слід розглядати як педагогічну категорію, що перебуває на перетині психології розвитку, комунікативної педагогіки та етики взаємин. Через діалог реалізуються такі цінності, як відкритість до іншого, відповідальність, емпатія. У цьому контексті діалог виступає засобом формування громадянської культури, що має безпосереднє значення і для правової освіти, оскільки закладає передумови для формування правосвідомості, поваги до прав людини та культури мирного вирішення конфліктів.

Таким чином, педагогічне розуміння діалогу не лише поглиблює його юридичне осмислення, а й розкриває його потенціал як засобу виховання правоспроможної, свідомої, етично вкоріненої особистості.

Теоретичне вивчення діалогу в соціальній психології, проведене Г. Дьяконовим, дає підстави для висновку, що принципи і закономірності діалогу є основою фундаментальних явищ і проблем соціально-психологічної науки – психології спілкування, міжособистісних відносин, особистості, групових явищ і групового розвитку, масових явищ психіки та ін. [9, с.30].

Все частіше діалог представляють не лише як форму комунікації, спрямовану на досягнення взаємного порозуміння, а з акцентом на здатність вирішення проблем спонтанних емоцій, побудованих на основі моральних цінностей, сформованих у суспільстві, а також як лінгвістичний аспект міжкультурної взаємодії. Діалог тісно пов'язаний із такими поняттями, як культура, комунікація, простір міжкультурного обміну і аналізується через особливості міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації, що визначаються сучасним технічним прогресом, а також масштабними політичними, економічними та культурними змінами. В структурі діалогу пропонується виділяти два типи дискурсивної взаємодії – співробітництво і конфронтація (на основі критерію збігу чи розбіжності інтересів і цілей сторін), які відбиті у двох моделях діалогу: кооперативній і конфліктній. Елементи конфронтації зводять нанівець продуктивний діалог, а діалог-співробітництво створює передумови для формування нового дискурсу [2, с.13]. Основними чинниками, які створюють бар'єри міжкультурної комунікації, є сама людина, технічні засоби й особливості комунікаційного середовища. Взаєморозуміння і пошук причин конфліктів на різних рівнях спілкування значною мірою залежать від загальних і специфічних рис культур, які формують світогляд особистості, її інформаційну культуру та духовно-практичне ставлення до сприйняття інших. Міжкультурний діалог, як соціокультурний процес, що зумовлює розвиток різних культур на принципах відкритості, поваги до відмінностей, спрямований на захист рівності та свободи прояву самобутності, здатний забезпечити умови для співіснування спільнот з різними культурним досвідом, відкриваючи шлях до визнання глобальної мультикультурності, є детермінантою міжкультурної взаємодії [10, с.12].

Діалог як міжгалузєва категорія виявляє глибоку концептуальну та прикладну цінність для сучасної юридичної науки й практики [11]. Він розкривається не лише як інструмент кому-

нікації, але й як світоглядний принцип, що формує нові підходи до праворозуміння, правозастосування та юридичної етики. Вивчення діалогу у філософському, педагогічному та соціальному контекстах дозволяє по-новому інтерпретувати роль права як гуманітарного явища, що ґрунтується на взаємоповазі, довірі та моральній відповідальності.

У складних умовах трансформації суспільних відносин, посилення юридичних конфліктів і викликів воєнного часу, саме діалог як форма відкритої, рівноправної, взаємозалежної взаємодії набуває статусу не просто засобу – а парадигми правового мислення. Відновне правосуддя, медіація, правова освіта, судовий діалог та взаємодія із суспільством вимагають неформального, етично вираженого підходу, в центрі якого – людина, її гідність і право бути почутою.

Інтеграція діалогу у юридичну науку й практику – це шлях до демократизації правової системи, забезпечення справедливості та соціальної злагоди. Діалогічність повинна розглядатись не як допоміжний інструмент, а як стратегічна умова сталого правового розвитку України в умовах кризи та постконфліктного відновлення.

О.Русацька в дисертаційному дослідженні присвяченому діалогу правових культур, визначає діалог як пошук підстав загального, здатного з'єднувати різні культури, виступати як спосіб збереження відкритості культурного простору, завдяки чому виникають зв'язки як зі світовою (зовнішній), так і вітчизняною (внутрішній діалог) культурою [12, с.171]. Як зазначає дослідниця, особливого значення в контексті діалогу набуває готовність людей сприймати установки соціальних (культурних, ментальних) регуляторів, що сприяють вибору правомірних моделей поведінки. І право тут залишається основною затребуваною і державою, і суспільством регулятивною системою, основним «диригентом» діалогу.

Реалії часу додають нових сенсів і цінності діалогу як універсальному, всеохоплюючому способу існування культури і людини в культурі [13, с.31]. Наразі це набуває особливої актуальності, адже діалог у сфері гуманітарних знань сприяє відкриттю нових горизонтів у спілкуванні між народами й культурами, підкреслюючи важливість глибшого пізнання власної національної спадщини та усвідомлення своєї самоідентичності [14;15]. Наявні аналітичні дослідження свідчать про запит суспільства на діалог [16].

В контексті обґрунтування ролі діалогу як чинника консолідації суспільства слушний висновок робить А. Денисюк: «Процес консолідації суспільства виступає процесом діалоговим: знаходження, усвідомлення і реалізації мети, інтересів, цінностей, стратегій на основі внутрішніх регуляторів (політичної культури, менталітету, моральних, традицій, історико-культурних цінностей), прийнятих суспільством і державою в цілому тощо» [17, с.190].

Висновок. Аналіз існуючих в праві досліджень дає підстави для висновку: право дедалі більше розуміється як комунікативне явище, а не лише як набір норм. Сучасні дослідники розглядають діалог як одну з ключових засад функціонування права, підкреслюючи його роль у забезпеченні легітимності та ефективності правового регулювання. Право може бути представлено як результат дискурсивної взаємодії суб'єктів, де раціональна аргументація й публічне обговорення визначають зміст і справедливість правових норм. Діалогізація правотворчості та правозастосування виявляється у розширенні участі громадськості у нормотворенні, розвитку медіації й інших консенсуальних процедур, що сприяють узгодженню інтересів і підвищенню

довіри до правової системи. У цілому діалог розглядається як необхідна умова демократичності, верховенства права та стійкого функціонування правового порядку.

Змінюються контексти, підходи, акценти, час пришвидшує темп і вже сьогодні тези задекларовані п'ять років тому набувають іншого значення і оцінки. В умовах війни діалог звучить одночасно як порятунок і як виклик, сприймається через можливості і заперечення. Водночас слід визнати: міждисциплінарний вимір діалогу демонструє, що ця категорія є не лише інструментальною, а онтологічно вкоріненою у самій природі людського буття, культури й комунікації. Філософська природа діалогу створила передумови для його глибокого міжгалузевго переосмислення як методологічного й етичного фундаменту сучасного правового мислення. Діалог, як базове налаштування, вбудована соціальна функція, філософія та культура комунікації має стати запорукою формування нової моделі суспільства та надійного правового простору.

Література:

1. Михайлюк І. Феномен діалогу: теоретичний аналіз традиційних і сучасних тенденцій дослідження. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Вип. 26. С. 428–461. URL: <https://journals.urau.ua/index.php/2227-6246/article/view/158830/158093>.
2. Чорба О. П. Діалог: соціокомунікативні та дискурсивні аспекти : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. Одеса, 2007. 19 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0407U001257>.
3. Котовська О. П. Діалог як метод пошуку істини в українській філософській традиції : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.05. Львів, 2008.
4. Гадамер Х.-Г. Істина і метод (фрагменти). *Читанка з історії філософії*. Кн. 6: Зарубіжна філософія XX ст. Київ, 1993. С. 196–201.
5. Мілько Н. Діалогічний метод у пізнанні, спілкуванні та навчанні. *Науковий вісник. Серія: Педагогіка*. 2020. Т. 2, № 25. С. 21–25. URL: <https://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/view/2859/3415>.
6. Пасинок В. Г. Діалогізм і діалог свідомості. *Філологічні трактати*. 2017. Т. 9, № 3. С. 83–89. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/68829>.
7. Фрейре П. Педагогіка пригноблених / пер. О. Дем'янчук. Київ : Юніверс, 2003. 166 с.
8. Тесленко М. Діалогічний підхід у системі фахової підготовки майбутніх психологів. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 29. URL: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2015-29.%D0%9F>.
9. Дьяконов Г. В. Основи діалогічного підходу у психологічній науці й практиці : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.01. Київ, 2009. 42 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0509U000648>.
10. Бучковська О. Ю. Діалог як детермінанта міжкультурної взаємодії : автореф. дис. ... канд. культ. наук : 26.00.01. Київ, 2015. 23 с.
11. Нестеренко Л. Діалог як інструмент комунікації в територіальних громадах. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. № 91. С. 135–141. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1341>.
12. Русавська О. О. Діалог правових культур: законодавче та прецедентне право : дис. ... д-ра філософії : 081 – Право. Одеса : Нац. ун-т «Одеська юридична академія», 2021. URL: <https://hdl.handle.net/11300/15099>.
13. Білокопитова Н., Ель Гуессаб К. Філософія міжкультурного діалогу як предмет рефлексії. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2021. Вип. 36. С. 29–35.
14. Шашкова Л., Злочевська М. Діалогічний вимір гуманітарного знання : монографія. Київ : Професіонал, 2011. 176 с.
15. Ігнат'єва О. Аналіз сутності поняття «комунікаційна культура суспільства». *Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації*. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 281.
16. 5 років діалогу і 25 років медіації в Україні: від протистояння до порозуміння : зб. статей / за ред. І. Терещенко. Київ : ВАІТЕ, 2019. 340 с.
17. Денисюк А. В. Політичний діалог як чинник консолідації українського суспільства : дис. ... д-ра філософії : 052 – Політологія. Харків, 2023. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0823U101359>.
18. Тамаркіна О. Застосування діалогових технологій в навчальному процесі. *Проблеми лінгвістики й методики викладання мов у контексті входження України в Європейський простір* : зб. матеріалів Всеукр. інтернет-конф. Умань: УНУС, 2016. С. 97–99. URL: <http://repo.sau.sumy.ua/handle/123456789/3511>.

Baltadghy P. Dialogue: The Legal Context in an Interdisciplinary Dimension

Abstract. The article offers a comprehensive interdisciplinary analysis of dialogue as a key category in contemporary legal discourse. It argues that dialogue goes far beyond its traditional understanding as a form of communication and emerges as a fundamental principle of social interaction with profound philosophical, psychological, pedagogical, and legal foundations. The relevance of the study is driven by increasing social polarization, declining trust in legal institutions, heightened societal conflicts, and the urgent need to humanize legal practices, particularly in the context of war and ongoing transformations in public governance.

The article traces the evolution of the dialogical concept—from the classical ideas of Socrates and Plato to modern interpretations in hermeneutics, existentialism, communicative philosophy, and psychology. Dialogue is presented as a cognitive, communicative, and cultural phenomenon that spans multiple fields of knowledge, including linguistics, social psychology, pedagogy, cultural studies, and legal science. Special attention is devoted to the contributions of contemporary Ukrainian scholars who conceptualize dialogue as a mechanism of personal development, an instrument of intercultural interaction, and an effective means of achieving mutual understanding.

Within the legal context, dialogue is substantiated as a strategic paradigm capable of ensuring rational coordination of interests, contributing to the formation of fair legal decisions, and shaping a new type of communicative ethics. The article argues that a dialogical model of thinking forms the basis for developing alternative dispute resolution methods, mediation, restorative justice, legal education, and judicial dialogue. It is emphasized that dialogue is essential for the realization of human rights, as it ensures the right to be heard and the right to equal participation in communication.

The study concludes that dialogue, as a cross-disciplinary concept, provides a methodological foundation for modernizing legal science and practice, promoting a humanistic orientation of law, strengthening legal culture, and enhancing public trust.

Key words: dialogue, communication, science, scientific category, law, alternative dispute resolution, education, philosophy.

